

o vojnim i crkvenim službama koje su Jelačići obavljali u svojoj prošlosti. Vrlo važan doprinos u genealoškom smislu jesu Mačekova uspješna rješenja pitanja glavnih grana i ogranaka oba roda Jelačića, koja su do njega bila rješavana ili na amaterski način ili su pak rješavana na temelju nedostatnih istraživanja i u konačnici na pogrešan način. No koliko se god činilo da je posao oko rekonstrukcije rodoslovnih stabala Jelačića u Hrvatskoj priveden kraju, toliko je izvjesno da će, zahvaljujući nevjerojatnom istraživačkom zapletu, uskoro iskrsnuti novi podaci o Jelačićima minulih vremena, baš kao što su to pisac, recenzenti i urednik knjige u svojim tekstovima i dali naslutiti.

Knjiga Pavla Mačeka dakle ima svoju težinu na barem dvije ravni. Ona u hrvatskoj historiografiji predstavlja početnu studiju u kojoj su objavljena prva cjelovita i kritički pripremljena rodoslovlja znamenitih Jelačića, ali je ona i za samog autora sigurno snažan poticaj da nastavi istim ritmom toj istoj historiografiji poklanjati jednako vrijedna djela. Pavao Maček svojim je dosadašnjim prinosima u povijesnoj znanosti stekao, kao što je istaknuto i na samom početku ovog prikaza, mjesto vodećega hrvatskog genealoga.

Ivan Jurković

Petar Šimunović, *Uvod u hrvatsko imenoslovlje*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb 2009., 382 str.

Knjiga Petra Šimunovića započinje kratkim Proslavom (11-12) u kojem autor iznosi motive i razloge koji su ga naveli da se posveti pisanju knjige o hrvatskom imenoslovlju. Potaknut radom na *Enciklopediji slavenske onomastike* odlučio se za obradu hrvatske onomastičke građe, što je pionirski rad na području Hrvatske.

Prvo poglavlje naslovljeno *Uvod u imenoslovlje* (13-60), kao što i sam naslov sugerira, bavi se osnovnim pojmovima. Autor definira imenoslovlje ili onomastiku kao znanost "o imenima kao jezičnim, izvanjezičnim i nadasve kulturnim spomenicima". Osnovna podjela imena na antroponime, toponime i krematonime temeljna je podjela obrađena i u knjizi. Početno poglavlje sadržajno se može podijeliti na dvije cjeline. U prvoj se obrađuju općeniti podaci o onomastici, procesi imenovanja i mnogobrojne funkcije imena te njihovo definiranje unutar jezične znanosti. Drugi dio odnosi se na kratki povijesni razvoj hrvatskog prostora, točnije migracijske procese i narode koji su ga nastanjivali te su na taj način utjecali na formiranje hrvatskog imenskog korpusa. Imena velikim dijelom "nose dijalektalni biljeg kraja u kojem su nastala i u kojem se upotrebljavaju", pa autor također donosi prikaz razvoja hrvatskih narječja i promjene njihove rasprostranjenosti tijekom prošlosti.

U poglavlju *Život imena* (61-140) detaljnije je obrađeno hrvatsko imenoslovlje, njegov početak, razvoj i teme istraživanja. Navode se istaknuti onomastičari, njihovo područje djelovanja i najvažniji radovi. Obrađeni su France Bezljaj, Božidar Finka, Konstantin Jiriček, Tomislav Maretić, Antun Mayer, Velimir Mihajlović, Milivoj Pavlović, Blaž Jurišić, Valentin Putanec, Petar Skok, Mate Suić, Mate Šimundić i Pavao Tekavčić. Rad tih iznimnih pojedinaца odvijao se kroz razne onomastičke teorije i metode koje autor donosi u nastavku poglavlja. Upoznajemo se s počecima onomastičke znanosti u Hrvatskoj koja je u svojim začecima nosila etimološko obilježje, a zatim preko dijalektalne metode stizemo sve do suvremenih metodoloških pristupa. Neujednačena terminologija, boljka mnogih znanosti u Hrvatskoj, ne zaobilazi ni imenoslovlje te autor, u nastojanju da to ispravi, donosi kratak popis osnovnih

onomastičkih termina. Kako bi se upotpunila slika razvoja hrvatske onomastike, neizbježan je pregled rada na raznim onomastičkim poljima i problemima – mikrotoponimija, ojkonimija, hidronimija, nasilno preimenovanje, štokaviziranje imena itd. – tijekom 20. stoljeća. Poglavlje završava izlaganjem nekih od glavnih tema i dostignuća u hrvatskoj onomastici danas kao što su istraživanje imena predslavenskog porijekla i slavenskih imena, novijih stranih imena, imena na graničnim etničkim i jezičnim prostorima, prilagodbe hagionima i eklesionima u prvim stoljećima hrvatske evangelizacije itd.

Treće poglavlje *Antroponimija* (141-208) bavi se imenima kojima se imenuju živa bića, ponajprije ljudi, a dijeli se na tri dijela: osobno ime, hrvatska prezimena i ostale vrste antroponimnih imena. Hrvatska imenska baština preslika je hrvatske povijesti, pa je tako i ona isprepletena mnogobrojnim utjecajima. Tu je riječ prije svega o praslavenskoj imenskoj baštini, koja se dijeli na odapelativna (samotvorna, monoleksemna) i dvoleksemna imena, a zatim o predslavenskoj baštini Ilira, Grka, Rimljana i kršćanstva te, konačno, u novijoj povijesti o germanskom i mađarskom utjecaju na sjeveru i talijanskome na jugu. Autor se dotiče i semantike imena te napominje da je “svako ime u početku bilo motivirano različitim semantičkim realijama”, a imena su pripadala sferi magije i religije. Tako su mnoga imena bila motivirana životinjama, biljkama, prirodnim pojavama, kovinama, brojevima, ljudskom anatomijom, bojom kose itd. Identifikacija osobnim imenom ili nadimkom ima svoje ograničenje te nakon nekog vremena postaje nedovoljna, pa dolazi do pojave prvih prezimena koja se javljaju od 11. stoljeća. Prezimena imaju tri bitne karakteristike. Ona moraju biti stalna, nepromjenjiva i nasljedna te baš zbog toga iznimno pogodna za istraživanje primjerice porijekla pojedinaca, njihove nacionalne i vjerske pripadnosti ili migracijskih tokova pojedinog naroda. Autor obrađuje i način tvorbe hrvatskih prezimena i njihov razmještaj. Osvrće se i na rijetkost prezimena nastalih od ženskih osobnih imena, tj. metronima. Prezimena su uglavnom tvorena po imenu oca (patronimi), što se povezuje s podređenim položajem žene/majke kroz povijest.

Poglavlje *Toponimija* (209-320) posvećeno je imenima zemljopisnih objekata te je podijeljeno u pet dijelova: ojkonimiju, urbonimiju, mikrotoponimiju, oronimiju i hidronimiju. Ojkonimija je područje toponimije koje proučava imena naselja. Autor ističe mnogostruku kompleksnost imena i dublja značenja, ona “ocrtavaju ne samo jezične i dijalektalne značajke nego i raznolikost međujezičnih prožimanja, imenskih tipova koji svjedoče o starosti ojkonima, o putevima različitih zamršenih naseljavanja i raseljavanja”. Iako iz hrvatske ojkonomastike nema mnogo radova, u istraživanjima se došlo do podjele na ojkonime koji imaju antroponimnu ili apelativnu (odnosno toponimnu) osnovu, a označavaju mnoštvo, skupinu, zbrojnost ljudi na određenom lokalitetu i one ojkonime koji sadržavaju opis i namjenu zemljopisnog reljefa na kojemu je naselje. Uarbonimija je područje koje će nas upoznati s gradskim i uličnim imenima, tj. urbonimima. S obzirom na raznolik povijesni razvoj hrvatskog prostora i različitost podneblja, autor primorske urbonime dijeli na gradove s antičkom tradicijom ili one bez nje izgrađene od 12. do 15. stoljeća te na one gradove nastale oko utvrda; posebnu kategoriju čine gradovi središnje i sjeverne Hrvatske. Prateći tu podjelu, upoznajemo se s nizom primjera koji donose zanimljive informacije o osnutku gradova, prve spomene i jezični razvoj pojedinog urbonima. Sljedeće obrađeno područje jest mikrotoponimija, tj. anojkonimija, najbrojnija je, ali ujedno i najmlađa toponimijska vrsta. Ona se bavi vlastitim imenima pridruženima neživim i nepremjestivim zemljopisnim objektima zemljopisnim objektima te onim zemljopisnim objektima na kojima nitko ne obitava, a dijeli se na fiziogeografske oblike na

terenu i antropogeografske objekte stvorene ljudskom djelatnošću. Poglavlje završava toponimijskim područjima oronimijom i hidronimijom. Obje spomenute vrste odlikuju se starošću onima. Mnoga imena gora, tj. oronimi, termini su predrimskog postanja, mnogima se ne zna značenje, a katkad ni jezično porijeklo, dok su hrvatski oronimi mlađeg porijekla. Hidronimi također nose mnoga predhrvatska i predrimska imena te, kao što autor ističe, spadaju u najstariji leksički sloj u hrvatskom jeziku. Na kraju ovog poglavlja, u obliku priloga, nalazi se rad Stjepana Sekereša "Slavonska vodna imena" u kojem su prikazane osnovne karakteristike slavonskih i južnobaranjskih imena voda.

U poglavlju naslovljenom *Imena ostalih namjena* (321-368) obrađuju se neki aspekti imenoslovlja koji su zaobiđeni u dva glavna smjera, antroponimiji i toponimiji, kao što su zoonimi, imena duhovnog svijeta, literarna onomastika i imenska stilistika. Veza čovjeka sa životinjama postojala je kroz cjelokupnu ljudsku povijest te su zoonimi izvršili velik utjecaj na formiranje toponima i antroponima. Imena životinja bila su pod velikim utjecajem podneblja u kojem je čovjek živio te je "bogatstvo zoonimnih kreacija za pojedine vrste životinja adekvatno važnosti tih vrsta životinja u određenom kraju i određenoj jezičnoj zajednici". Na imena duhovnog svijeta presudan utjecaj imala je kultura i vjera naroda te se ta imena dijele na predslavska mitološka imena, slavenska mitološka imena i imena kršćanskog kulta, a posebno velik utjecaj izvršila su na ljudsku toponimiju. Kompleksnost literarne onomastike autor predstavlja kroz analizu romana Vladimira Nazora *Pastir Loda*, a donosi i kratak pregled književnih junaka zajedno s tvorbom njihovih imena.

Šesto i posljednje poglavlje knjige *Krematonimi* (371-382) posvećeno je "vlastitim imenima kojima imenujemo proizvode kulturnih i društvenih tvorevina, predmete, stvari i pojave svakodnevice". Unutar onomastike krematonimija je jedna od mlađih grana. Stoga je odlikuje izrazita neujednačenost te u definicijama, klasifikacijama i obradi krematonima nema jedinstva.

Knjiga Petra Šimunovića nesumnjivo spada u veliko ostvarenje u hrvatskoj onomastici i s literaturom iza doslovno svakoga naslova daje poticaj za buduća istraživanja. Donosi sintezu hrvatskog imenoslovlja, ali i postavlja pitanja i ističe mnoga područja na kojima tek slijede podrobnija izučavanja. Isto tako, iako knjiga *Uvod u hrvatsko imenoslovlje* spada u domenu jezične znanosti, zbog važnosti imena u čitavom nizu društveno-humanističkih znanosti vjerujem da će naći poklonike i čitatelje u mnogim znanstvenicima izvan jezikoslovnih krugova, pa tako i među povjesničarima, koji će htjeti primijeniti znanja hrvatskog imenoslovlja u svojim područjima istraživanja.

Ivan Šutić

Toponimija otoka Vrgade, Sveučilište u Zadru, Centar za jadranska onomastička istraživanja, Biblioteka Onomastica Adriatica, knj. 3. (gl. urednik Vladimir Skračić), Zadar 2009., 128 str.

U sklopu znanstveno-istraživačkog projekta *Onomastica Adriatica*, koji provodi Centar za jadranska onomastička istraživanja Sveučilišta u Zadru, objavljena je 2009. godine monografija *Toponimija otoka Vrgade*. Nastavak je to aktivnog i rezultatima učinkovitog rada Centra na obradi građe i objavljivanju toponomastičkih monografija zadarsko-šibenskih otoka. Prva knjiga, *Toponimija otoka Pašmana*, objavljena je 2006. godine kao prva knjiga u seriji Biblioteka